
УДК 049.32 +374:804

УКРАЇНСЬКА МОВА В СВІТІ

**А.М. Архангельская, Е.П. Левченко, В.М. Мокиєнко/
Украинский язык: Учебное пособие по развитию
речи. — СПб.: КАРО, 2013. — 336 с.**

В Україні та поза її межами і сьогодні не кожен охочий має можливість вивчити українську мову. Немає доступних курсів української мови, не вистачає підручників і посібників. Це біда насамперед нашої держави. Тому прикро і водночас приємно спостерігати, як за престиж української мови дбають не тут, а, наприклад у Росії. Українська спільнота може тільки вітати видання посібника для російськомовних студентів, усіх громадян пострадянського простору, які мають бажання вивчити українську мову або прагнуть удосконалити рівень знань, мовної культури не лише в соціокультурній сфері, а й у побуті. Саме таке призначення має посібник А.М. Архангельської, Є.П. Левченко, В.М. Мокиєнко «Украинский язык: Учебное пособие по развитию речи». — СПб.: КАРО, 2013. Автори зазначають, що ця «книга адресована всім, кого цікавить українська мова, хто хоче або вже почав її вивчати, прагне активізувати і поповнити власний лексичний запас...» (С. 1).

Матеріал посібника підібрано з урахуванням власне комунікативного й порівняльного аспекту вивчення споріднених мов — української і російської з урахуванням ситуативно-практичного спрямування і країнознавчої інформативності.

Підручник складається з трьох розділів. У першій частині «Основні відмінності граматичних систем української і російської мов» у зручному форматі таблиць автори подають інформацію про відмінювання українських

© С. Я. ЄРМОЛЕНКО, Т. А. КОЦЬ, 2013

слів. Увагу акцентовано на особливостях відмінкової парадигми іменників: висвітлено вживання кличного відмінка, чергування приголосних *г, к, х — з, ц, с* у давальному і місцевому відмінках однини жіночого роду I відміни, наголошування форм у поєднанні зі словами *два, три, чотири*, зазначено винятки із загальних правил.

Крім загальновживаних слів, зокрема іменників II відміни (*борці, діяч, дно, суспільство, горе, місце*), наведено зразки відмінювання діалектних одиниць (*вуйко*). Звернено увагу на стилістичну функцію варіантних форм закінчень *-ові, -еві, -єві* та *-у, -ю* іменників II відміни чоловічого роду в давальному

відмінку однини. У випадку послідовного розміщення кількох іменників у давальному відмінку флексії рекомендовано не повторювати, напр.: *панові Івану, ректору Іваненкові* (С. 17).

Автори докладно аналізують закінчення іменників чоловічого роду II відміни однини в родовому відмінку та наводять парадигму відмінювання іменників IV відміни.

У посібнику ґрунтовно розкрито особливості функціонування в українській мові прикметників, наголошено на відсутності в них словоформи кличного відмінка (*вітре буйний, світе тихий, краю милий* (С. 27) та наявності стягнених та нестягнених, поширених в усній народній творчості, варіантів (*вечірня — вечірняя, карі — карії* (С. 28).

У першому розділі звернено також увагу на різницю у відмінюванні географічних назв в українській та російській мовах, зокрема назв-словосполучень (*у місті Львові, у селі Іванівці* — в російській мові відмінюються тільки номенклатурні назви), а також числівників з основою на *-десять*. Твердження часто підкріплено покликанням на наукові праці українських мовознавців. Укладачі рецензованого видання акцентують увагу на характерних рисах української мови у вживанні збірних числівників, а також невідмінюваних одиниць на **-ко** зі значенням збірності (*двійко, двоєчко, трійко, троєчко*).

У підручнику наведено детальну парадигму відмінювання дієслівних одиниць I та II дієвідміни доконаного і недоконаного виду, висвітлено творення форм наказового способу, чергування приголосних у коренях слів.

Другий розділ книги містить 11 уроків, об'єднаних за тематичним принципом: «Знайомство. Звертання до співрозмовника. Культура

спілкування», «Аудиторія. Навчання. Освіта», «Гуртожиток. Квартира, Житло», «Сім'я. Традиції. Звичаї. Свята», «Людина і час», «Час. Відрізки часу. Пори року», «Місто. Транспорт», «Здоров'я. Здоровий спосіб життя», «Хобі. Дозвілля», «Зовнішність. Характер людини». Систему завдань зорієнтовано на розвиток і удосконалення діалогічного та монологічного українського мовлення російськомовного студента. Диалоги пересипані формулами мовного етикету (*привіт, добрий вечір, добридень, добрий вечір у вашій хаті, дуже радий знайомству, щиро вдячний*), звертаннями (*Маріє Валентинівно, мамо, тату, Володимире*). Важливим для побудови правильної синтаксичної єдності є знання механізмів дієслівного керування. Автори посібника звертають на це увагу і подають зразки таких мовних формул (*знайомити -млю, -миш, познайомити -млю, -миш кого? з ким? (знайомимо друзів з батьками, познайомлять Михайла з факультетом, познайомлю вас з його друзями)*).

У посібнику є рубрика «посміхніться», яка покликана і розважити, і акцентувати увагу читача на певному мовному явищі (*Слово не горобець. Взагалі ніщо не горобець, крім горобця*). Зрозуміти правильно тексти допомагають словнички, які достатньо широко розкривають тему уроків, матеріали для довідок, а також коментарі до семантики, наголосування та граматичних особливостей вжитих слів.

Доречно підібраний матеріал про міжмовні омоніми покликаний навчити студента диференціювати лексичні одиниці української та російської мови (*умикати* в українській мові відповідає російському слову *включать*. Російське *умикать* відповідає українській лексемі *вкраси* (С. 79).

У посібнику вміщено цікаві і стилістично різноманітні комунікативні ситуації, які охоплюють усі сфери життєдіяльності сучасної людини. Автори наводять також перелік формул висловлення власного погляду (*на мій погляд, я переконаний, що, як на мене, то..., усе це сон рябої кобили*), пропозиції, поради (*я дуже раджу тобі, чи не спробувати тобі, може б тобі варто було*), подяки за пропозицію, пораду (*я тобі дуже дякую, дякую за пораду*), згоди (*погоджуюся, авжеж, ти маєш рацію*), незгоди (*я ніяк не можу погодитися, шкода, але це не для мене, мені треба подумати*).

Усні завдання, вміщені у підручнику, вчать вільно входити в будь-яку комунікативну ситуацію, правильно добирати слова і висловлювання, наприклад говорити компліменти. Допомагають у цьому матеріали для довідок: *Ви першокласний фахівець, з вами так приємно спілкуватися, у тебе (Вас) така молода мама (славний батько, чудовий брат)*.

Тему про погоду та клімат в Україні проілюстровано прикладами з усної народної творчості, що дозволяє вивчити не лише живу мову, а й дізнатися про традиції та звичаї народу: *Кажани літають після заходу сонця — на теплу, ясну погоду; Жаби вдень вискакують на доріжки саду — бути дощу; Веселка на небі затримується довго — негода не мине*. Тут можна знайти інформацію про народний календар днів тижня, госпо-

дарської праці людини тощо (*Субота — не робота — помий, помаж та спати ляж*).

Урок про місто, транспорт розповідає про історичні місця, пам'ятки культури, архітектури, природного ландшафту Києва. Підібрані тексти містять номенклатурні, географічні назви, імена та прізвища людей. Це дозволяє не тільки збагати свій словниковий запас, а й опанувати деякі правила української орфографії.

Третій розділ посібника відповідає тематиці і змісту відповідних уроків другого розділу. Тут є українсько-російські словнички і тексти для самостійної роботи над кожною із запропонованих тем. Автори подають цікаву й пізнавальну інформацію про походження і семантику українських прізвищ, зокрема козацьких імен, історію освіти в Україні, специфіку менталітетів різних народів, звичаї і традиції українців, культурну спадщину Києва та Львова, розвідки про видатних учених, уподобання сучасної молоді, моду тощо.

Студенти у посібнику можуть знайти часто вживані слова та вислови в сфері освіти, науки, громадському транспорті, побуті. Наведено також українсько-російські номенклатурні назви навчальних та виховних закладів, факультетів, професійну та термінологічну лексику. За тематичними групами подано слова на позначення предметів інтер'єру, побутової техніки, назви спорідненості і свята, обрядової лексики. У підручнику вміщено художні, науково-популярні, публіцистичні тексти, які виразно розкривають стилістичний потенціал української мови.

До посібника автори додають компакт-диск, на якому в форматі МПЗ запропоновано діалоги, тексти, вірші, анекдоти. Прослуховуючи їх, студенти зможуть навчитися правильної української вимови і інтонації. Використання цих матеріалів на аудиторних заняттях сприятиме контролю навиків аудіювання. Видання такої навчальної літератури вітають не лише українські мовознавці, а вся громадськість.

Світлана ЄРМОЛЕНКО, Тетяна КОЦЬ (м. Київ)

Рецензію отримано 25.06.2013.

Svitlana Yermolenko, Tetyana Kots

Kyiv

UKRAINIAN LANGUAGE IN THE WORLD

Book review on *Arkhangelskaya A.M., Levchenko E.P., Mokiienko V.M.* Ukrainian language: The manual on the development of speech. — SPb.: KARO, 2013. — 336 p. /in Russian)